یەکخواپەرستی لەپەروەردگاریەتیدا

[kurdish – کوردی – كردي]

عبدالسلام محمد پشدەری

پێداچونەوەی: پشتیوان سابیر عەزیز

2011 - 1432

IslamHouse.com

﴿ توحيد الربوبية ﴾

« باللغة الكردية »

عبد السلام محمد بشدري

مراجعة: بشتيوان صابر عزيز

2011 - 1432

IslamHouse.com

یەکخواپەرستی لەپەروەردگاریەتیدا

مانا وبەڵگەکانی یەکخواپەرستی لەپەروەردگاریەتیدا (توحید الربوبية) لەقورئان وسوننەت وژیری فیطرەت .

یەکەم : پێناسەکەی :

أ) لەزمانەوانییدا : الربوبية چاوگی فەرمانی (ربَبَ) یە، کە ووشەی (الرَب) یش لەوەوە وەرگیراوە، پەروەردگاریەتی (ربوبية) صیفەتێکی خوای گەورە (اللّٰه) یە ئەمەش لە ناوی (الرب) ەوە وەرگیراوە، وە ووشەی (الرب) یش لە زمانی عەرەبیدا چەند مانایەکی هەیە، لەو مانایانەش : خاوەن موڵك (مالك) ، گەورە وسەردار (السيد) ، چاکساز وموصڵح .

ب) بەڵام لە زاراوەی عەقیدەدا : یەکخواپەرستی لەپەروەردگاریەتیدا(توحید الربوبية) بەمانی تاککردنەوەی خوای گەورە دێت لە کاروکردەوەکانیدا .

لەو كاروكردەوانەیش: دروستكردن ورۆزیدان وگەورەیەتی ونازو نیعمەتدان ومولْداریەتی ونەخشەكێشان، بەخشین وگرتنەوە، سوود وزیان گەیاندن، زیندووكردنەوە مراندن، نەخشەكێشی دانا، قەزاو قەدەر، ئەمە وغەیری ئەم كردەوانەی پەروەردگاریش كە هیچ شەریك وهاوەڵێكی نییە، لەبەر ئەوە واجبە لەسەر بەندە كە باوەڕی بەگشت ئەمانە هەبێت .

دووەم : بەڵگەكانی ئەم بابەتە :

أ) لەقورئانی پیرۆزدا :

خوای گەورە ئەفەرموێت : (خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ بِغَيۡرِ عَمَدٖ تَرَوۡنَهَاۖ وَأَلۡقَىٰ فِي ٱلۡأَرۡضِ رَوَٰسِيَ أَن تَمِيدَ بِكُمۡ وَبَثَّ فِيهَا مِن كُلِّ دَآبَّةٖۚ وَأَنزَلۡنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ فَأَنۢبَتۡنَا فِيهَا مِن كُلِّ زَوۡجٖ كَرِيمٍ ﴿١٠﴾ هَٰذَا خَلۡقُ ٱللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ ٱلَّذِينَ مِن دُونِهِۦۚ بَلِ ٱلظَّٰلِمُونَ فِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٖ ﴿١١﴾) {لقمان : ١٠ -١١} واتە : لەو بەرزەوە دروستكردووە بێ ئەوە هیچ ستوون و كۆڵەكەیەك ببینن، و چەند كێوێكیشی خستە زەمین و دایچەقاند وەك مێخ بۆ چادر، نەوەك لەرزەو جم و جووڵ بە ئێوە بكات، وە هەموو جۆرە

گیانلەبەرێکی تێدا بڵاوکردەوە، کە مەگەر هەر خوا خۆی بەئەندازەو ژمارەیان بزانێ، لە ئاسمانیشەوە بارانێکمان بۆ دابەزاندن، بۆ سوودی ئێوەو ئاژەڵەکانتان، ئینجا لەوێدا لە هەموو جۆرە رووەك و گیایەکی هاولف و جووتی جوانی بەکەڵکمان ڕواند(١٠) ئەمە دروستکراوی خوایە 'بەتەنها و بێ هاوهڵ و یارمەتیدەر وەدیهێناون، جا ئێوە ئەی خەڵکینە! نیشانم بدەن چیان دروستکردووە؟ئەوانەی جگەلە خوا ئێوە ئەیانپەرستن، هیچیان دروست نەکردووە، بەڵکو موشریکەکان لەناو گومڕایەکی ئاشکرادان ، کە بتان دەپەرستن .

هەروەها فەرموویەتی : "أَمۡ خُلِقُواْ مِنۡ غَيۡرِ شَيۡءٍ أَمۡ هُمُ ٱلۡخَٰلِقُونَ) {الطور : ٣٥} واتە : ئایا ئەوان (بێ دروست کارێك) لە خۆیانەوە دروست بوون، یا خۆیان دروستکاری خۆیانن ؟

أ) بەڵگەکان لە سوننەت :

ئەو فەرموودەیەی کە ئیمامی ئەحمەد و ئەبو داود لەفەرموودەکەی عبداللهی کوڕی شوخەیر (ڕەزای خوای لێ بێت)

که فەرموودەیەکی مەرفوعە و تێیدا هاتووە : " السيد الله تبارك وتعالى " واتە : گەورە وسەردار خوای گەورەی بەرز وبڵندە، تیرموذی وجگە لەویش ڕیوایەتیان کردووە کە پێغەمبەری خودا (صلى الله عليه وسلم) لەو وەصیەتەی کە ئاڕاستەی عبدالله‌ی کوڕی عەباسی کرد (خوایان لێ ڕازی بێت) فەرموویەتی : " واعلم أن الأمة لو اجتمعت على أن ينفعوك بشيء لم ينفعوك إلا بشيء قد كتبه الله لك ، وإن اجتمعوا على أن يضروك بشيء لم يضروك إلا بشيء قد كتبه الله عليك ، رفعت الأقلام وجفت الصحف " {الترمذي صفة الرقائق والورع (٢٥١٦) وأحمد (٢٩٣/١) وسنن الترمذي (٢٥١٦) ومسند أحمد (٣٧٠/١) وقد حسن الحديث الترمذي وصححه، وصححه الحاكم}.

واتە : بزانە ئەگەر هەموو خەڵك کۆببنەوە بۆ ئەوەی سوود وقازانجێکت پی بگەیەنن ناتوانن بەشتێك سوود وقازانجت پێ بگەیەنن ئەوە نەبێت کە خوای گەورە بۆی نووسیویت، وە ئەگەر

هەموو خەڵكیش كۆببنەوە بۆ ئەوەی زیانێكت پێ بگەیەنن ناتوانن هیچ زیانێكت پێ بگەیەنن ئەوە نەبێت كە خوای گەورە لەسەری نوسیویت، پێنووسەكان بەرزكراونەتەوە ولاپەڕەكانیش ووشك بونەتەوە (واتە هەموو شتیك كۆتاییان پێهاتووە) .

ب) بەڵگە ژیری و لۆژیكیەكان :

ژیری وعەقڵ ولۆژیكیش بەڵگەیە لەسەر بوونی خوای گەورە وتاك بوونەوەی ئەو زاتە لەپەروەردگاریەتی وكەمالی قودرەتی لەسەر دروستكراوەكانی ودەسەڵاتی تەواوی بەسەریاندا، ئەمەش لەڕێگای تێرامان و وردبوونەوە لە ئایات ودسەڵاتەكانی خوای گەورە كە بەڵگەی گەورەن لەسەر ئەمە .

بۆ ووردبونەوە و تێرامان لەئایات و نیشانە وبەڵگەكانی خوای گەورە وبەڵگە پێهێنانەوەی لەسەر پەروەردگاریەتی ئەو زاتە پیرۆزە ڕێگای زۆر هەن بەپێی ئەو بەڵگە ونیشانانەی كەهەن چەند جۆرێكن،دیاریترینیان دوو ڕێگەن :

ڕێگەی یەکەم : تێڕامان و ووردبوونەوە لەئایەت ونیشانەکانی خوای گەورە بە سەرنجدان لە خودی مرۆڤ خۆی کە بە (بەڵگەکانی دەروون) دەروونی مرۆڤ بەڵگەیەکە لەبەڵگە گەورەکانی خوای گەورە لەسەر تاکی وتەنهای خوای گەورە لەسەر پەروەردگاریەتی ئەو زاتە پیرۆزە وهیچ شەریك وهاوەڵی نییە، هەروەك خوای گەورە فەرموویەتی : (وَفِيٓ أَنفُسِكُمۡۚ أَفَلَا تُبۡصِرُونَ) {الذاريات :٢١} واتە : وە لەخودی خۆیشتاندا بەڵگە گەلێ هەیە بۆ دۆزینەوەی خوا، دەسا لە خۆتان ناڕوانن و تەماشا ناکەن؟ سەیر ناکەن خوای گەورەچۆن ئێوەی دروست کردووە، هەریەکە شێوەی ئاخافتن و زمانی جۆرێکە، ڕەنگ و روخساری جۆرێکە، پلەی ژیریی و تێگەیشتنی و بەژن و باڵا قەدو قامەت و ..هتد .

هەروەها فەرموویەتی : (وَنَفۡسٖ وَمَا سَوَّىٰهَا) {الشمس : ٧} واتە : سوێند بە دەروون و ئەو زاتەی کە بە ڕێک و پێکی بەدیهێناوە.

جا ئەگەر مرۆڤ بەووردی سەرنج لە خۆی ودەروونی خۆی بدات و تێڕامانێت لەو هەمووە ووردەکاری و عەجائیباتانەی کە دەستکرد ودروستکراوی خوای گەورەن ئەوا ڕێنومایيان دەکات بۆ ئەوەی کە مرۆڤ پەروەردگارێکی هەیە کە خالقێکی زانای دانایە، لەکاتێکدا کە مرۆڤ ناتوانێت ئەو دڵۆپە ئاوەش دروست بکات کە لێی دروست بووە کە پێی دەوترێت (النطفة)، یان ئەو دڵۆپە ئاوە بگۆڕێت بۆ پارچە خوێنێك (العلقة) یان ئەو پارچە خوێنە بگۆڕێت بۆ پارچە گۆشتێکی هەجوێنراو (المضغة) یان ئەو پارچە گۆشتە هەجوێنراوە بگۆڕێت بۆ ئێسك (العظام) یان ئەو پارچە ئێسکە گۆشت بکات بەبەریدا و لەئەنجامدا بیکاتە کۆرپەلەیەك....

ڕێگەی دووەم : سەرنجدان و ووردبوونەوە لە نیشانە وبەڵگەکانی دەسەڵاتی خوا لە میانەی وردبونەوە لە چۆنیەتی دروست بوون و خەلقکردنی گەردوون ونهێنیەکانی کە بە بەڵگە گەردونییەکان (دلالة الافاق) ناوزەدکراون، ئەمانەش بەڵگە کەلێکی گەورەن

لەسەر پەروەردگاریەتی و ڕبوبیەتی خوای گەورە، لەم بارەیەشەوە خوای گەورە فەرموویەتی :"سَنُرِيهِمْ ءَايَٰتِنَا فِى ٱلْءَافَاقِ وَفِىٓ أَنفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ ٱلْحَقُّ ۗ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ} فصلت : ﴿٥٣﴾} واتە : ئێمە لە ئایندەدا بەڵگە و نیشانەی سەرسوڕهێنەریان نیشان دەدەین لە ئاسۆکانی بوونەوەرداو لە خودی خۆیشیاندا (بێگومان ئاشکرایە کە لەسەردەمی زانستیدا چەندە نهێنیەکانی بوونەوەر ئاشکرا بووە.. زاناکان بە گشتی و زاناکانی ئەستێرەناسی سەرگەردانن لە وردەکاری و دامەزراوی و گەورەیی و فراوانی ئەم گەردوونە، هەروەها لە ئاڵۆزی جەستەیی و عەقڵیی و دەروونی ئادەروونی ئادەمیزاد)، ئەمەش بۆ ئەوەی تا چاک بۆیان ڕوون بێت و دڵنیابن کە ئەو زاتە حەق و ڕاست و ڕەوایە، ئایا شایەتی پەروەردگارت بەس نیە کە بێگومان ئاگا و زانایە بە هەموو شتێک؟!.

جا هەرکەسێك سەرنج بدات لە ئاسۆکانی بوونەوەر وئەوەی لەم گەردوونەدا هەیە لەئاسمان وزەویدا، وە ئەوەیشی کە ئاسمانەکان

لەخۆیانی گرتووە لەئەستێرە وکەهکەشانەکان ۆڕۆژوو مانگ، وە ئەوەیشی لە زەویدا بەدی دەکرێت لەشاخەکان لە دار ودرەخت ودەریا و ڕووباڕ و زەریاکان، دیسان هاتنی شەو و ڕۆژ بەدوای یەکدا هەموو ئەم یاسا ۆڕێسا جوانانە بەم شێوە ووردەکاریەی کە تێیدا ڕەچاو کراوە بەڵگەن لەسەر ئەوەی کە ئەم گەردوونە دەبێت خالق و دروستکارێکی هەبێت کە هێنابێتە بوون و بەڕێوەی ببات، هەرکاتێکیش مرۆڤی عاقڵ وژیر بەووردی بیر لەم هەمووە دروستکراو وبەدیهێنرواە بکاتەوە لەگەردووندا ئەوەی بۆ دەردەکەوێت کە بەبێهوودە دروست نەکراون وبەحەق وڕاستی هاتونەتە بوون، و هەموویان پەڕاو و بەڵگەی ئاشکران لەسەر ئەو هەواڵ وباسانەی کە خوای گەورە لەسەر خۆی بۆ ئێمەی باسکردووە کە بەڵگەن لەسەر تاك وتەنهایی زاتی پیرۆزی (الله) .

لەهەندێك بەسەرهاتدا هاتووە کە چەند کەسێك داوایان لە ئیمام أبو حنیفة کرد کە یەکخواپەرستی پەروەردگاریەتی (توحید الربوبیة)

یان بۆ بسەلمێنێت، ئەویش (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) ووتی پێیان : ئایا ڕاتان چیە ئەگەر پێتان بڵێم کەشتییەکم بینی لەناو ڕوباری دیجلەدا خۆی لەخۆیەوە کەوتە ڕۆشتن وپڕ بوولە خواردن و شتی تر، پاشان هەر لەخۆیەوە دەگەڕێتەوە و هەر بۆخۆیشی دێت ودەچێت، هەموو ئەمانە ڕوویان دا بەبێ ئەوەی کەسێك بیبات بەڕیوە وسەرپەرشتی بکات.

ئەوانیش ووتیان : شتی وا هەرگیز ناکرێت و نابێت .

ئیمام ئەبوحەنیفەیش لەوەڵامیاندا ووتی : دەی باشە ئەگەر ئەمە بۆ کەشتیەك مەحاڵ جێگای قبوڵ نەبێت ئەی چۆن ئەم گەردوونە بەم جوانی وڕێك وپێکیە بەسەر وخواریەوە لەخۆیەوە وبێ خالق ودروستکارێك بەڕیوە بچێت؟!

کەواتە چاك بزانن ڕێك وپێکی وبوونی هاوسەنگیەکی وورد لەدروستکردنی لەم جیهانە وتەواوی گەردوندا بەڵگەیە لەسەر خالق ودروستکارەکەی و تاك وتەنهای ئەو زاتە .